DISPUTATIO DE HÆMORRHAGIA NARIUM.

Solenniter in Universitate Argentinensium proposita

à

MELCHIORE SEBIZIO, MEDICINAE DOCTORE AC PROFESSORE ORDINARIO, COMITE Palatino Cæsareo, & Reipubl. Archiatro:

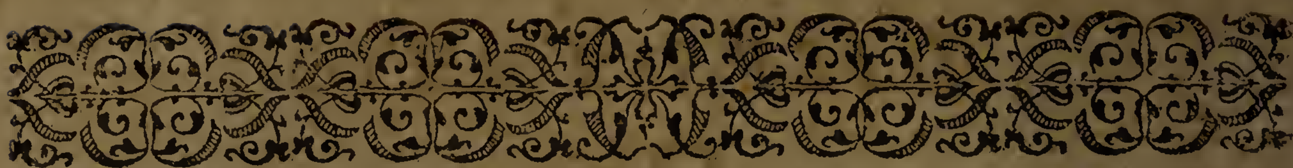
Respondente

JOHANNE DANIELE WILVISHEIMIO, ARGENTORATENSI.

Die Mens. Decembr.

ARGENTORATI,
Typis EBERHARDI WELPERI.
M. DC. XLIX.

VIRO

CLARISSIMO ET EXPERIENTISSIMO,

DN. JOHANNI JACOBO

SIGLERO, Medicinæ Doctori eximio, Practico apud Argentoratenses felicissimo:

NEC NON

VIRO

REVERENDA DIGNITATE ORNATISSIMO,

DN. M. PHILIPPO FIEGLERO,

Summi Templi Argentoratensium Diacono fidelissimo, meritissimo:

Dominis Patronis & Promotoribus suis debitæ animi submißione perpetuò colendis,

Disputationem hanc de Hæmorrhagia narium, in sui studiorumque suorum commendationem

Offert & consecrat

JOH: DANIEL WILVISHEIM, Respondens.

THESIS I.

Vemadmodum aliorum sensuum organa suos patiuntur affectus, morbos scil. ac symptomata, ita & olfactus sensorium, ipse nimirùm Nasus, non paucis morbis & symptomatibus divexatur.

II. *Inter symptomata autem illius haud postremum locum HAEMORRHAGIA obtinet. Frequenter enim in praxi nobis occurrit, & adeò nonnunquam enormis est & impetuosa, ut ægrè admodùm sisti queat, & propterea laborantem non rarò ob spirituum dissipationem, caloris diminutionem, ac sanguinis, qui commune est totius corporis alimentum, effluxum, in vitæ discrimen adducat.*

III. Schenckius *lib. 1. observat.* 359. *aliquot prodigiosæ narium hæmorrhagiæ historias ex* Matthæo de Gradibus, Brasavolo, Marcello Donato, & Amato Lusitano *recenset, quibus planum facit, sanguinis libras* 18 20. & 40. *intra spatium unius, quinque, & sex dierum è naribus erupisse.*

IV. *Itaque digna nobis visa est hæmorrhagia, cujus & θεωρία, & πρᾶξις explicetur. Ac in illa quidem* nomenclaturæ, significata, definitio, genus, pars affecta, differentiæ, causæ, signa, *tùm διαγνωστικὰ, tùm προγνωστικὰ declarentur. In hac verò* curandi ratio *proponatur.*

V. *SIGNIFICATA hæmorrhagiæ quod attinet, habet vocabulum istud numero tria.* Primùm *enim omne sanguinis profluvium denotat, sive confertim & copiosè, sive parcè ex venis, aut arteriis, interiorum, vel exteriorum partium fiat. Fluere autem sponte, & quidem frequentiùs, quàm aliunde, solet, ex*

ore, naribus, thorace, pulmone, ventriculo, hepate, liene intestinis, venis hæmorrhoidalibus, utero, vasisque urinariis.

VI. Deinde *id solummodò profluvium sonat, quod fit affatim, ἀπὸ τȣ̃ ῥαγεῖναι, ἢ ῥαγέειν, quod est apud* Hippocratem *ἀθρόως ὁρμᾶν, cum impetu prodire.* Ῥαγεῖσα *enim, inquit* Galenus *in explanatione vocum Hippocraticarum id indigitat, quod confertim impetum facit: estque αἱμοῤῥαγία dictio ab ea composita.*

VII. Tertiò *pro illo sanguinis profluvio usurpatur, quod è naribus contingere solet. Est igitur prima significatio generalissima: specialior secunda: specialissima tertia.*

VIII. Hippocrates *hæmorrhagiæ vocabulum aliquando ponit simpliciter, sine additione partis, unde sanguis emanat: & tùm eruptionem sanguinis è naribus inaudit. Accommodare autem videtur ἁμοῤῥαγίας nomen narium profluvio κατ' ἐξοχὴν, I. quia utrique sexui, omnibusque ætatibus, in & extra morbos, accidere solet. II. quia cætera sanguinis profluvia peculiaribus nomenclaturis sunt insignita, quæ vel à termino, unde prodeunt, vel à loco, per quem feruntur, vel à tempore, quo fiunt, petuntur. Vnde καταμήνεια, γυναικεῖα, λόχια, δυσεντερίαι αἱματώδεις, αἱμοπτύσιες, ȣ̓ρήσιες αἱματώδεις &c. appellantur. Interdum verò nares addit. Quando verò de sanguinis profusione ex aliis partibus verba facit, illarum utplurimùm meminit, & unde sanguis prodeat, exponit. Sic enim* Galenus comm. 1. in libr. 1. epid. §. 9. & comm. 3. in l. 6. epid. §. 25. *monet.*

IX. *Neque hoc aliquid novi est, cùm sciamus, etiam alia vocabula plurima, quæ generalia sunt, specialiter usurpari: quemadmodum pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis, splenitidis, nephritidis, arthritidis &c. exemplo probari potest. Significant enim voces istæ quemlibet pleuræ, pulmonum, hepatis, splenis, articulorum renumque affectum: usus tamen, quem penes & jus est, & lex, & norma loquendi, ut* Horatij *verbis utamur, obtinuit, ut in specie solùm dictarum partium inflammationes exprimant.*

Quam-

Quamvis haud nos lateat, nephritidem communiter etiam calculum renum, & arthritidem articulorum dolorem sonare.

X. Hippocrates *affectum nostrum* in Coacis, prognosticis & prorheticis *etiam* αἵματος ῥύσιν ἐκ ῥινέων, ῥῆξιν αἵματος διὰ ῥινῶν, ῥύσιν ἐκ μυκτήρων, καὶ κατὰ τὰς ῥῖνας, & αἱμοῤῥοίην *dialecto jonica appellat.*

XI. *Est autem hæmorrhagia, ut ad DEFINITIONEM accedamus, sanguinis profluvium confertim è naribus, criticè, vel symptomaticè factum. Unde* Author. defin. medicin. *scribit,* αἱμοῤῥαγίαν εἶναι λάβρον αἵματος ἔκχυσιν, *esse abundantem, impetuosam, rapidamque sanguinis effusionem: hocque nomine ab hæmorrhoide differre, quæ est* κατὰ περιπήδησιν, καὶ κατ᾽ ὀλίγον αἵματος φορὰ, *sanguinis delatio per dissultationem ac paulatim facta: quanquam praxis doceat, per venas hæmorrhoidales nonnunquam etiam magnam sanguinis copiam emanare.*

XII. *Ex hac definitione constat, hæmorrhagiam symptoma esse in genere immodicè excretorum. Sequitur autem vel symptoma aliud, nempè retentricis facultatis imbecillitatem, aut expultricis lacessitæ indignationem: vel solutam in vasis continuitatem: vel ipsemet sanguis sua quantitate, aut qualitate in causa est, uti mox dicemus.*

XIII. *Hîc autem quæri solet, qualisnam sit excretio ista? Et plerique omnes respondent, excretionem esse toto genere præter naturam.* Galenus *enim* lib. de vivor. anat. c. 1. l. de cur. rat. per S. M. c. 5. Comment. 5. aphor. 64. & l. 6. de loc. affect. c. 4. *scribit, sanguinem esse vitæ thesaurum, naturæ dilectum filium, commune corporis nostri pabulum, fomentum nativi caloris, succumque nobis valdè amicum, imò eorum omnium, quæ in corpore nostro sunt, maximè nobis familiarem. Ideóque illum sibi reservare quàm maximè studet. Quodsi erumpat, non immeritò evacuationem toto genere præter naturam esse credendum: quoniam id excernitur, quod est naturalissimum, quodque in corpore manere debet.*

XIV. *Nos distinctè respondendum esse arbitramur. Symptomaticum enim sanguinis fluxum excretionem præter naturam esse putamus, & ratione temporis, si fiat statim in principio acutorum morborum, & ratione materiæ effluentis: criticum verò nequaquam talem excretionem statuimus: quoniam fieri solet ex propria naturæ intentione, conantis se liberare ab eo onere, quo veluti gravi sarcinâ premebatur. At quod studio & opera Naturæ fit, quomodo toto genere præter naturam dici potest?*

XV. *Sive ergò sanguinis abundantia in sanis, sive superfluus ac vitiosus sanguis in ægris Naturæ instinctu excernatur, talis sanè excretio naturalis & critica, neutiquam toto genere præter naturam vocari meretur.*

XVI. *At si symptomaticè in principio statim morborum, nullis prægressis signis concoctionis, nullo cum levamine decumbentis, neq; in die aliquo decretorio sanguis evacuetur, haud immeritò vacuatio toto genere præter naturam censetur: præsertim cùm non sanguis, sed humor alius, ægritudini occasionem & ansam præbuit. Excernitur enim, quod causa morbi non est, quodque manere in corpore debet.*

XVII. *Objicies, sanguinem naturalissimum quid esse. Quî ergo illius excretio non possit toto genere præter naturam nominari? Respondemus, naturalissimùm quid esse, & Naturæ familiarissimum, si neque in quantitate, neque in qualitate peccet. At si nimius sit in quantitate, aut in qualitate vitiosus, tantum abesse, ut Naturæ familiarissimus sit, ut etiam eidem planè adversetur. Nimius enim venarum rupturam, suffocationem nativi caloris, inflammationes viscerum, apoplexiam, aliosque periculosos ac lethales affectus minatur: vitiosus autem & putridus putridas febres, ac cumprimis συνόχους, ulcera, scabiem, mala alia generare solet: quemadmodum* Galenus *multis in locis suorum monumentorum docet.*

XVIII. *PARS AFFECTA nares sunt, quatenùs per eas fluxus fit sanguineus. Afficiuntur autem nares vel* per essentiam,

sentiam, *quando vasa illarum aperiuntur, rumpuntur, vulnerantur, eroduntur, contunduntur, aut ita raresiunt, ut tenuior sanguis per illas quasi transcolari, & veluti sudor transmitti possit. Vel* per consensum, *cùm venæ & arteriæ partium aliarũ, ac potissimum cerebri ejusque meningum, in nares se exonerant.*

XIX. *DIFFERENTIAE petuntur à forma, loco, vasis, causis, modo generationis, quantitate, duratione &c.*

XX. Ratione formæ *alia hæmorrhagia est* critica, *quando natura die critico, prægressis signis πεπασμῶ, in febribus acutis & ardentibus, phrenitide, cephalalgia sanguinea, aut à vaporibus acribus & fervidis excitata, angina, interiorum viscerum inflammationibus, cum εὐφορίᾳ ægrotantis sanguinem per nares excernit: sicut aliâs illum per venas uterinas in mulieribus, & per hæmorrhoidas in viris ejicere solet. Alia* symptomatica, *quæ vi morbi, seu causæ morbificæ, Naturam copia gravantis, aut qualitate morbosa stimulantis & irritantis, in principio statim ægritudinis, nulla cum decumbentis allevatione, sed potiùs cum dispendio virium accidit.*

XXI. Ratione loci, *unde prodit, alia immediatè provenit à nartium, alia à cerebri & meningum vasis. Item, vel ex una, vel ex ambabus naribus contingit.*

XXII. Ratione vasorum, *alia fit ex arteriis, alia ex venis dictarum partium. Ex illis sanguis spirituosus & cardiacus: ex his hepaticus & alimentarius emanat.*

XXIII. Ratione causarum, *alia profecta est à causis internis, alia ab externis, quas jamjam enumerabimus.*

XXIV. Ratione modi generationis, *alia insequitur symptoma aliquod, v. g. infirmitatem Naturæ & Retentricis, non potentis orificia vasorum claudere, & sanguinem in illis detinere: alia morbo succedit, v. g. alicui continui solutionis speciei.*

XXV. Ratione quantitatis *effluentis sanguinis vel enormis est valdéque impetuosa, quæ vires magnoperè dejicit: vel minùs talis & remissior. Quodsi solùm guttatim stillatimque*

sanguis

sanguis effluat, non hæmorrhagia, sed ἀπόσταξις, & αἵματος στάξις ἐκ ῥινῶν, ab Hippocrate *in Coacis, Stilla sanguinis ex narib. ab interpretibus nuncupatur.*

XXVI. Ratione durationis *alia durat continuè & diu, v. g. dies 2. 3. & plures: alia brevi cessat: sed per intervalla revertitur. Hinc etiam quædam periodica dicitur, quæ certis quibusdam temporibus redit: quædam semel tantùm hominem adoritur, postea latet & quiescit.*

XXVII. *Sanguinis fluor, qui sanis per nares obtingit, morbosus non est, sed laudabile Naturæ benè operantis opus, quo hominem, illum maximè, qui vel sanguine abundat, vel eundem tenuem fervidumque habet, ob hepatis, aut victus caliditatem, ab imminentibus morbis præservat.*

XXVIII. *CAUSAE hæmorrhagiæ externæ sunt atque internæ.*

XXIX. Externæ *sunt caliditas aëris nos ambientis, anni temporis, regionis, aut æstuariorum & stupharum ratione: diuturnior sub Sole mora & ambulatio: cibi calidi, acres & mordaces: quales sunt aromatibus valdè conditi, aut sale multo imbuti: adhæc sinapi, raphanus esculentus & rusticanus, allium, cepa, porrum &c. Vina generosa & potentia. Exercitia corporis valida, saltando, luctando, equitando, remigando, currendo, digladiando, aut alio modo instituta. Iracundia & excandescentia. Talia siquidem sanguinem inflammant, & attenuant, vasaque aperiunt, imò quædam eorum illa quoque rumpunt. Ad hoc causarum genus externum etiam medicamina acria & mordacia, itemque res erodentes, contundentes, rumpentes, pungentes, & dissecantes, crebra narium frictio, referuntur.*

XXX. Internæ *sunt ἀναστόμωσις, orificiorum vasorum diductio, sive apertio: διάβρωσις, ἢ ἀνάβρωσις, vasorum erosio: διαίρεσις, illorum divisio, seu disruptio: διαπήδησις, tunicarum, quæ in vasis sunt, rarefactio. Has enim causas in genere omnis αἱμορραγίας esse* Galenus l. 5. meth. med. c. 2. l. de sympt. differ c. ult. & l. 3. de caus. sympt. c. 2. *scribit.*

31. Ἀνα-

XXXI. *Ἀναςόμωσις verò fit vel à nimia ſanguinis copia: vel ab ejusdem fervore & acrimonia: vel à tenuitate & aquoſitate: vel à retentricis infirmitate, non potentis vaſa claudere, quo fit, ut reſeratis eorum oſculis, ſanguis effluat: vel à robore expultricis, gravatæ à ſanguinis copia, aut laceſſitæ ab ejus prava qualitate. Duabus enim cauſis concurrentibus, fluxus fit concitatior. Vid.* c. 6. l. de diff. ſympt. Galeni.

XXXII. *Διάβρωσις ortum trahit à rebus erodendi virtute præditis, internis pariter atque externis: cujusmodi ſunt illæ, quæ acres ſunt, mordaces, cauſticæ, cathæreticæ, & eſcharoticæ: uno verbo ab artis proceribus πυρωτικαὶ appellatæ.*

XXXIII. *Διαίρεσις cauſas habet res pungentes, quæ ſunt acuminatæ: ſecantes, quæ acutæ & tenues: contundentes, quæ graves & duræ: rumpentes, ut ſunt vociferatio ingens, violenta ſpiritus cohibitio, ponderis gravioris geſtatio, aut elevatio, curſus admodùm concitatus, ſaltus violentus &c. Hæ enim poſteriores cauſæ interventu τάσεως, tenſionis, vaſa diſrumpunt, ait* Galenus l. 5. meth. med. c. 2.

XXXIV. *Διαπήδησις oboritur juxta* Galenum l. 5. meth. med. c. 2. *propter vaſorum tunicas rarefactas, ſanguinem attenuatum, & exilium vaſculorum oſcula dilatata.*

XXXV. *SIGNA DIAGNOSTICA quod attinet, nihil iis opus eſt ad effluxus ſanguinis è naribus cognitionem. Patet enim viſui. Opus autem eſt diagnoſticis, ut ſciatur, per quem modum αἱμοῤῥαγία facta, & quæ illius cauſa exiſtat.*

XXXVI. *Hæmorrhagia, ſi per modum ἀναςομώσεως facta, cognoſcitur, quando ſanguis confertim affatimque exit, nec facilè ſiſti poteſt.*

XXXVII. *Si διάβρωσις occaſionem dedit, paulatim ſpatioque temporis accidit, non ſubitò & derepentè oboritur.*

XXXVIII. *Si διαίρεσις vaſorum in cauſa eſt, ſanguis ſubitò & derepentè in majori quantitate, quàm in ἀναςομώσει, egreditur.*

XXXIX. *Si διαπήδησις ansam præbuit, sanguis elabitur paucus, tenuis & serosus, qualis nonnunquam in hydropicis, hepaticis, & cachecticis effluere cernitur. Est enim διαπήδησις solutæ continuitatis species, per quam sanguis aquosus & tenuis per rarefactas vasorum tunicas quasi transcolatur, & sudoris in modum transmittitur,*

XL. *Si ἀναστόμωσις causata est* à copia & redundantia sanguinis, *id nobis innotescit ex ÿs indiciis, quæ plethoram patefaciunt: v. g. ex venarum tumore, rubore faciei, tensione venarum & musculorum, habitu corporis carnoso, ÿs deniq; causis quæ plethorã producere solent: e.g. consuetæ alicujus vacuationis, v. g. uterinæ, hæmorrhoidalis, narium, suppressione, victu liberali & pleno, qui εὔκρατ@, εὔχυμ@, καὶ πολύτροφ@, vita otiosa & sedentaria, ætate juvenili, anni tempore vernali &c.*

Si excitata à sanguinis fervore, subtilitate *& acrimonia quadam, id venamur ex hepatis caliditate, cujus signa* Galenus *tradit in μικροτέχνη cap 37. aëris fervore, præcedente victu calido, motibus validis & crebris, proclivitate ad iram, calidorum medicamentorum usu, balneis, tùm siccis, tùm humidis, &c.*

Si nata ob tenuitatem & aquositatem sanguinis, *id nobis sanguis ipse, qui emanat, manifestabit.*

Si denique genita ab infirmitate retentricis, *tunc cæteræ quoque facultates ferè languent, & sanguis interpolatis vicibus effluit, isque non admodùm copiosus: præcessit etiam utplurimùm affectus aliquis, qui hepar genusque venosum enervavit.*

XLI. *Quodsi διάβρωσις malum peperit, hæcque profecta sit à rebus externis, v.g. cathæreticis, escharoticis & causticis, signis non egemus. Causa namque liquet, eamque æger Medico indicare potest. Sin processit à causis internis, humoribus scil. acrib. & mordacibus, quales sunt biliosi, porracei, & æruginosi, itemque pituitosi salsi & atrabilarÿ, aut ichores, serum & pus accredinis particeps, tunc cognitio peti potest ex colore & consistentia exeuntis materiei, temperatura laborantis, diæta antecedente, & si*

totum

totum corpus κακόχυμον fuerit, etiam ex urinis & alvi egestionibus.

XLII. *Denique si διαπήδησις affectum produxit, sanguis quantitate paucus, stillatim guttatimque, qualitate verò tenuis & serosus profluere solet.*

XLIII. *Cæterùm, an hæmorrhagia critica sit, an symptomatica, facilè apparet. Nam si contingat in morbo aliquo acuto, v. g. καύσῳ, synocho putrida, angina, visceris alicujus phlegmone, fiatque cum εὐφορίᾳ ægri, illumque vel à morbo vindicet, vel saltem plurimùm levet, & symptomatum vehementiam castiget; cadat insuper in diem criticum, sitque indice aliquo die præmonstrata, & præcesserint signa κρίσεως per αἱμοῤῥαγίαν futuræ, utpote rubedo oculorum, genarum, & narium, visus caligo, aut marmaryges, h.e. splendores ante oculos obversantes, lachrymarum effluxus spontaneus, cephalalgia gravans, atque distendens, arteriarum in temporibus pulsatio, narium pruritus, aurium tinnitus, desipientia, vigiliæ, tensio cervicis, pulsus magnus & validus, dyspnoea, thorace velut angustiore facto, hypochondriorum retractio, quæ ultima signa humores superiora corporis membra petere ostendunt,* critica *dicenda est, præsertim si & ætas decumbentis sit juvenilis, & æstas, æstivaque aëris κατάστασις fuerit præsens, & temperamentum ægri calidius, & constitutio ejus plethorica: quemadmodum pulchrè & eleganter hæc indicia præsaga* Galenus *tùm* l. 3. de crisib. c. ult. *tùm etiam* l. 1. de cur. rat. ad Glauccon. cap. 15. *proponit.* Symptomatica *autem, cùm evenit statim in principio morbi, nullo cum ægri levamine, & excitata tantùm sit ob sanguinis copiam, naturam gravantem; vel ejusdem caliditatem & acredinem illam irritantem & ad excretionem stimulantem, vel etiam, quod quandoque in variolis, morbillis, febribusq; malignis & pestilentialibus accidere consuevit, ob illius κακοήθειαν.*

XLIV. *Emanavit autem sanguis immediatè ex venis narium, cùm impetuosè non erumpit, neque diu durat, sed facilè*

refrigerantium & adstringentium usu sistitur. Talia enim naribus admoventur, viribusque integris ad locum pertingunt affectum. Venæ autem narium, quia exiles sunt & paucæ, non admodùm sanguine abundant. Ideóque copiosum reddere sanguinem non possunt. Possunt autem effundere largum vasa interiora, quæ cerebri sunt & meningum. Itaque si sanguis emanet in copia, & fluxus diu perseveret, nec compesci facilè queat, prægressáque sint signa præcedenti thesi commemorata, si non omnia, saltem pleraque; statuendum, fluorem à vasis cerebri & meningum suam habuisse originem.

XLV. *Cognosces autem sanguinem exijsse ex arterijs, si rutilus sit, clarus, tenuis, spirituosus, qui cum saltu quodam exiliat, spumosus, ægrumque valdè debilitet. E venis autem effusum esse deprehendes, si fuerit crassior, tenebricosior, impurior, minúsque vires infirmet, & hepati topicis refrigerantibus, adstringentibus, aut divertentibus appositis, fluxus vel cesset, vel saltem remissior evadat.*

XLVI. Sequuntur *PROGNOSTICA.*

Enormes & immodicæ sanguinis per nares eruptiones spiritus exhauriunt, calorem nativum penè extinguunt, concoctionem lædunt; decolorationem efficiunt, cruditates gignunt, apoplexiam, paralysin, καχεξίαν & hydropem inducunt; totum corpus refrigerant, & jecoris ac ventriculi adferunt debilitatem. Galen. l. 9. meth. med. c. 10. *Quod tamen etiam de omnibus alijs immoderatis sanguinis profusionibus intelligendum quæ præter affectus modò recensitos etiam leipothymiam, syncopen, tandemque mortem pariunt.*

XLVII. Gordonius in lilio Medic. part. 3. c. 17. & Valescus l. 2. c. 59. *scribunt, si fluxus sanguinis narium se extendat ultra libras 4. malus est. Si ultra 8. pessimus. Si usque ad 20 vel 24. lethalis. Addunt insuper, si in fluxu extrema frigeant, si facies appareat pallida, viridis, aut livida, sive plumbea, signum esse itidem θανάσιμον.* Authores *tamen thesi* 3. *allegati,*

sanctè

sanctè affirmant, convaluisse ægros suos, quib. sanguinis libræ 18. 20. & 40. effluxerant. Verùm rara hæc sunt & prodigiosa, & ut Averroës *loqui solebat, monstris similia: nec nisi robori Naturæ accepta ferenda. Quib. adnumerari potest rarissimum illud exemplum, quod* Savonarola *tradit* tract.6.prax. c.5.rubr.3. *Mulier, ait, gravida, ex familia Zabarellorum Patavinorum oriunda, libras sanguinis circiter 22. è narib. profudit: quæ tamen peperit, & unà cum fœtu supervixit.*

XLVIII. *Sanguinis fluxiones, αἵματος ῥύσιες, Verno potissimùm tempore hominibus obtingunt:* Hippocrates sect. 3. aphor. 20. *Intaudit autem omnes sanguinis profusiones, sive per nares (quæ profusiones in specie ἀιμοῤῥαγίαι dicuntur) sive per hæmorrhoidas, sive per uterum, sive per vomitum, sive per partem aliam fiant. Quæ vacuatio illis præcipuè accidit, qui sanguinem vel ob crasin sanguineam, vel victum plenum ac liberalem coacervârunt: idque eò magis, quia juxta* Hippocratis *placitum* lib. de Nat. hum. *sanguis verno tempore dominatur, & quotidiè incrementum capit. In causa est summa aëris temperies. Ideóque natura sanguinis quantitate gravata sese exonerare studet. Non solùm autem à sanguinis copia, sed etiam ab aliis humoribus sese verno tempore liberare satagit. Hinc* Hippocrates eodem in aphorismo *ægritudines ex κακοχυμίᾳ genitas addit: & genitas quidem vel ex κακοχυμίᾳ melancholica, ut maniam, leprã & melancholiam: vel ex pituitosa, ut gravedines, raucedines, tusses: vel ex biliosa, ut pustulas ulcerosas: vel ex serosa, ut articulorum dolores &c. Solet enim natura hoc tempore profundum corporis expurgare, & fœdas superfluitates à partibus interioribus, tanquam nobilioribus, ad exteriores, utpote viliores, amandare: sic dictante* Galeno in comment. aphorismi *allegati. Natura namque Vere ob caloris, sanguinis, & spirituum abundantiam est valida satis atque robusta: viæ ob teporem aëris sunt patefactæ: ipsique humores fusi quasi & liquati, adeóque ad excretionem parati.*

XLIX. *Eadem ῥύσις αἵματος ἐκ ῥινῶν pueris maximè grandioribus & ad pubertatem accedentibus, qui jam, ut* Hippocrates l. 6. epid. sect. 3. *loquitur, ἀφροδισιάζειν ἄρχονται, καὶ τραγίζειν, Venerem appetere & hircire, h. e. asperiorem reddere vocem incipiunt, similitudine à vocis hircinæ asperitate desumpta, accidunt, ait idem* Hipp. *ibid.* & aphor. 27. sect. 3. *Causa juxta* Galenum comm. 3. in l. 6. epid. §. 25. *est duplex: Una, sanguinis abundantia: altera ejusdem caliditas. Ante hanc ætatem aderat quidem etiam sanguinis copia, inquit idem, verùm haud pariter multus: quoniam tùm magis corpus crescebat. In* comm. citati aphor. *dicit* Galenus, *causam esse, quia tempore pubertatis sanguis abundare incipit, non quòd tunc plus de eo generetur, quàm priùs, sed quòd tunc minus ex ipso absumatur, propterea quòd & augmentum minus fit in hac ætate, quàm priore, nimirùm pro corporis proportione. Ob πολυαιμίαν & caliditatem etiam sanguinei & cholerici magis huic malo expositi sunt, quàm phlegmatici & melancholici.*

L. *Capite dolenti & vehementer laboranti pus, vel aqua, vel αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, sanguis per nares, aut os, aut aures effluens morbum solvit.* Hipp. aphor. 10. s. 6.

Emissaria, per quæ superfluitates capitis excernuntur, sunt duplicia: ordinaria & naturæ consueta: pori cutis, pericranij, meningum, cerebri, per quos halituosa evacuantur excrementa, & nares atq; palati foramina, per quæ educuntur humores noxij. Extraordinaria sunt oculi & nares. Hic utrorumque fit mentio. Pus per hæc loca ejicitur, suppurata cerebri inflammatione. Aqua & pituita efferuntur, præsentibus humoribus crudis. Sanguis per nares effluit, copia ejus naturam gravante. His evacuatis, fieri nequit, quin dolor, inde natus, desinat: quoniam ab ijs, tanquam à suis causis, dependebat. Quodsi spiritus flatulentus dolorem peperit, hisce vacuationis generibus dolor non cessat, sed potiùs discutientibus & extenuantibus remedijs evanescit. Sin dolor ortus sit à bile acri atque mordaci, dolor χολαγωγοῖς, & alterantibus præsidijs finitur.

51. Mu-

LI. *Mulieri menstruis præter naturam deficientibus, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, sanguinem è naribus profluere, bono est.* Hipp. aphor. 33. sect. 5.

Necessarium, inquit Galenus in comm. *est, sanguinem mulieribus singulis fluere mensibus. Noxium autem, illum præter naturam retineri. Tolli verò noxam, [redacted] per locum alium vacuetur. Vacuari autem posse per loca multa. Sed innoxiè per nares. Per alia non item. Per alia tamen exire, detrimentosius esse, per alia minùs. Laudare* Hippocratem *fluxum sanguinis per nares: sed non hanc solam viam approbare. Convenientem esse & illam, quæ fit per sedem. Quod licet* Hippocrates *non expressè dixerit, in more tamen positum habere* Galenus *scribit, ut uno & singulari posito exemplo, per illud similia alia subintelligat.*

LII. *Quibus per febres aures obsurduerunt, ijs αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, sanguis è naribus profluens, aut perturbata alvus morbum solvit.* Hippocrat. aphor. 60. sect. 4. *Simile prognosticum habetur* aphor. 28. sect. 4. *inquit* Galenus in comm. *Ubi* Hippocrates *scriptum reliquit, surditatem fieri, excrementis biliosis retentis, & ad caput recurrentibus: talemque surditatem cessare, alvo turbata, & bile per inferiora dejecta: dummodò non hectica fuerit surditas, sed repentè in febribus facta. Bilis quippe, cùm meatus auditorios occupaverit, surditatem efficit. Cùm verò natura hanc ipsam per alvum evacuârit, rationi consonum est, surditatem evanescere. Allegato verò in aphorismo* Hippocrates *docet, laxatam alvum, & αἱμοῤῥαγίαν narium surditatem in febribus factam, absque ulla tamen propria & præcipua organi auditorij passione, finire. Nihil autem mirum, subdit* Galenus in comm. *si cùm evacuantur ac transmutantur noxij humores, morbi desinant.*

LIII. *Ubi spes est ad articulos abscessum iri, abscessu liberat urina multa crassa & alba reddita, qualis in febribus κοπώδεσι, laboriosis, quarto die quibusdam exire incipit. Quodsi ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, sanguis etiam ex naribus profluxerit, brevi admodum fit solutio,* Hippocrates aph. 74. s. 4.

Per

Per abscessus & decubitus febres chronicæ magna ex parte judicantur, inquit Galenus l. 3. de cris. c. 3. *Aliquando tamen secus fit, & materia cruda crassaque, ex qua tales febres nascuntur, per urinæ vias κριτικῶς evacuatur; unde urina multa crassa & alba apparet: qualis in febribus laboriosis, non quæ vehementem motum & exercitium secutæ, sed quæ à cruda crassaq; materia, etiam nullo prægresso exercitio, genitæ, & in quib. tamen ægri lassitudinem magnam sentiunt, quibusdam die quatuor effluere incipit. Non autem quarto solùm, subjungit* Galenus in comm. *sed etiam alio quovis indice, & decretorio. Exempli enim gratia quarti solùm meminit* Hippocrates, *sed more suo etiam alios inaudit. In ejusmodi igitur febribus lassitudinariis expectari quidem solet abscessus, & quidem ad articulos, utpote membra frigida, laxa, & debilia, alienam materiam facilè admittentia, nec illam ampliùs ob infirmitatem naturæ suæ propellentia: verùm valida natura materiam abscessus quandoque ad ductus urinarios convertit. Vnde fit, ut aliò translata abscessus præcaveatur. Quodsi calor febrilis sit intensior, tunc etiam sanguis è naribus fluit: & quia is materiam ad caput propellit, eam emunctoria cerebri, parotides, suscipiunt, indeque intumescunt.*

LIV. *Quæ diebus criticis ex αἱμοῤῥαγίᾳ incidit περίψυξις, perfrigeratio magna, pessima est.* Hippocr. in Coacis.

Vt nihil, aït Duretus in comm. *paucum in κρίσει est criticum, sic omne nimium, quantumvis criticum, est periculosum. Quemadmodum igitur sanguinis substilla prava sunt, idque potissimùm die critico, ut omnes judicatoriæ causæ exiguæ, ita profusior omnis hæmorrhagia debet esse terrifica. Talis autem est meritò, & ut causa, & ut signum. Vt causa, quoniam corpus reddit frigidissimum, eosque introducit affectus, qui suprà recensiti. Vt signum, quia retentricis infirmitatem prodit, non potentis venarum oscula claudere, & sanguinem retinere.*

55. San-

LV. *Sanguinem ἀνάπαλιν è naribus fluere, malum: ut in liene magno è dextris, atque similiter in hypochondriis.* Hippocr. in Coacis.

Sensus aphorismi istius est, omnem αἱμοῤῥαγίαν, quæ fit κατ' ἴξιν, κατ' εὐθὺ, sive κατ' εὐθυωρίαν, bonam esse: malam contra, quæ fit ἀνάπαλιν, è diverso, seu contra directum. Τὸ κατ' ἴξιν *autem à natura observatur, si v. g. hepate laborante sanguis fluat è nare dextra:* τὸ δ' ἀνάπαλιν, *si erumpat è nare sinistra. Ita si is in lienis phlegmone exeat è nare sinistra, exire* κατ' ἴξιν *dicitur: sin è nare dextra prodeat,* ἀνάπαλιν. *Quam vacuandi rationem* Galenus libr. de curat. per S. M. c. 15. & 16. *vehementer laudat, & experientia confirmat, quæ testatum fecit, vacuationes* κατ' ἴξιν *factas profuisse semper: hisce verò contrarias nihil juvisse: imò interdum etiam nocuisse plurimùm, quòd scil. vires solùm, citra morbi levamen, dejecerit atque exolverit. Sic namque in corpore nostro comparatum est, ut dextra dextris, sinistra sinistris sint* ὁμόφυλα καὶ εὐπρόσφυλα, *consocialia.*

Per hypochondria autem hoc loco interpretes, inter quos Duretus & Hollerius *primi, intelligunt hepar. Vox enim hypochondriorum accipitur variè. I.* συνεκδοχικῶς *pro toto imo ventre: ut* aphor. 73. sect. 4. *II.* μετωνυμικῶς, *pro partibus in hypochondriis sitis. III.* ἀντονομαστικῶς, *pro dextro: ut* histor. 2. sect. 1. l. 3. epidem. *de* Hermocrate. *IV.* κυρίως καὶ ἰδίως, *pro lateralibus regionis epigastricæ partibus, quæ* τοῖς χόνδροις, *cartilaginibus notharum costarum adjacent. Hypochondria namque dicuntur, quòd sint* ὑπὸ τῶν χόνδρων, *vel quòd* τῷ χόνδρῳ ὑπόκηται, *cartilaginibus notharum costarum subjaceant.*

LVI. *Quæ* σκοτώδεα, *vertigines tenebricosæ cientur ab initio,* αἱμοῤῥοίη ῥινὸς λύει, *sanguinis profluvium è naribus solvit.* Hippocr. in Coacis. *Vertigo,* δῖνος, *affectus est, in quo omnia circumagi & in orbem verti videntur: cui si tenebræ accedant, adeò ut æger visu privetur, composito nomine* σκοτόδινος *vocatur, tenebricosa vertigo. Causa est inordinata spiritus fla-*

tuosi crudique motio, qui vel in capite primùm genitus est, vel sursum ex infernis partibus, v. g. ventriculo, liene, intestinis, utero &c. ascendit. Genitus autem in capite est, vel ex sanguine inibi redundante, vel ex cacochymia privata. Solvit igitur αἱμοῤῥαγία *narium vertiginem plethoricam, non cacochymon. Hanc enim purgatio tollit. Et solvit plethoricam, quæ non cum inflammatione, aut intemperie capitis calida conjuncta. Hisce enim affectibus præsentibus, vertigo persistit, non obstante sanguinis è naribus eruptione. Dicit autem* Hippocrates ἐξ ἀρχῆς *circa initia, scil. acutorum morborum sine ulla* κρίσεως *significatione. Nulla enim* κρίσις *in principio morborum fieri solet, inquit* Galenus l. 3. de cris. c. 3. 6. & 10. *quia tunc temporis morbifica materia adhùc est cruda, multóque minùs ab utilibus humoribus separata, & ad excretionem disposita.* Κρίσιν *enim bonam & salutarem præcedunt* πεπασμὸς ϰ διάκρισις, *concoctio & secretio heterogeneorum: sequitur* ἔκκρισις *ipsa, quam* ταραχὴ κριτικὴ *antegressa: absoluto* κρίσεως *actu,* ἡ εὐφορία, *bona ægrotantis tolerantia insequitur, quod* Galenus *in opere critico sæpè inculcat.*

LVII. *Quib. in febrib. sanguinis undecunque copia eruperit, convalescentibus ventres humectantur:* Hippocr. aphor. 27. sect. 4.

Similis aphorismus habetur apud eundem in Coacis, *quib.* αἱμοῤῥαγία *profusior est, labentibus inde diebus alvi* πονηρεύονται, *labefactantur, nisi urina cocta reddatur.*

Hoc symptoma commune quidem est cujuscunque sanguinis profluvij largioris, ex quacunque parte id fiat, non malè tamen ad narium hæmorrhagiam in specie accommodari potest. Causa est, inquit Galenus comm. 4. aphor. 27. *quia ob ejusmodi* αἱμοῤῥαγίαν *calor admodùm debilitatur, ex quo viscera concoctioni & distributioni alimenti dicata neque benè concoquere, neque cibum in sanguinem convertere, neque in corpus distribuere queunt. Idcóque necesse est, alvos fieri humidiores, donec progressu*

tempo-

temporis natura vires suas recuperaverit: quod factum judicatur, si urina cocta apparuerit.

LVIII. *Profusa narium αἱμοῤῥαγία violenter suppressa, σπασμὸν nonnunquam parit. Sanat autem sanguinis detractio per phlebotomiam.* Hippocr. in Coacis.

Sunt quidam ita meticulosi, ut lethale arbitrentur, si sanguis, etiam modicè, è naribus emanet. Putant enim, vitæ thesaurum effluere non debere. Proinde sistere statim αἱμοῤῥαγίαν satagunt, non præsidiis revulsoriis, sed refrigerantibus, adstringentibus, & repellentibus topicis, naribus, fronti, temporibus, & collo admotis. Idque eò magis, quò sanguis majori cum impetu erumpit. Verùm Hippocrates *hoc dissuadet, innuens, si narium sanguis βίῃ, vi sistatur, tùm symptomata alia, tùm etiam convulsionem supervenire. Vt enim hæmorrhoidibus longo tempore consuetis, si inconsideratè supprimantur, secundum* Hippocratem aph. 12. sect. 6. *periculum tabis, aut hydropis, & secundum alios melancholiæ, scirrhi, cancri & lepræ impendet, ita hæmorrhagia narium intempestivè cohibita, convulsio, epilepsia &c. succedunt. Hinc illud* Hippocratis in Coacis, *qui statis temporibus sanguinem fundunt, si non profuderint, epileptici fiunt. Hæc quippe vacuatio in sanis, qui sanguine abundant, sæpè naturæ opus est. In acutis morbis non rarò critica est. At quæ judicantur, sinenda sunt, non impedienda, ait* idem aphor. 20 sect. 1. *Subdit autem* Hippocrates, *αἱμοῤῥαγίαν ejusmodi phlebotomia sistendam esse, siquidem eam sistere necesse fuerit. Nam venæ sectio sanguinem retrahit, & à naribus avertit, si nimirùm hoc in casu humeraria brachij κατ' ἴξιν incidatur.*

LIX. *Substilla sanguinis, (αἱ στάξιες) mala sunt, idq; cùm aliâs, tùm si bis fiant, & redeant.* Hippocr. in Coacis.

Substilla sanguinis sunt, quib. ille guttatim, pigrò lapsu, & parcè fluit. At ijs peccans materia tota non evacuatur: & propterea recidivam juxta aphor. 12. sect. 1. *patiuntur ægri, ob τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα, ea, quæ relinquuntur.* Galenus ad aph. 47.

sect. 2. l. 1. prorhet: *hoc habet edictum*, τῶν κρισίμων οὐδὲν σμικρὸν εἶναι προσήκει, *eorum, quæ critica sunt, nihil paucum esse convenit. Rationem hanc subjungit; quia quod paucum excernitur, aut malignos & multos humores naturæ dominatu regi non posse, aut summam naturæ fatiscentis exolutionem denunciat. Idem judicium fert de sudatiunculis* in prognost. *quas, si miliares fuerint, & circa cervicem duntaxat & claviculas apparuerint, pessimas proclamat. Idem sentit* Hippocrates aphor. 47. sect. 2. l. 1. prorhet. *de vomitu exiguo, quem* κακὸν *pronunciat. Et* in Coacis τὰς ἐλαχίστας στάξιας, *perexigua sanguinis stillicidia*, κακὰς *similiter judicat: idque* l. 1. epidem. sect. 3. Philisci, Epaminonis, & Sileni *exemplo confirmat, qui interierunt, quod pusillum quid è naribus stillaverit:* σμικρὸν, *ait*, ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν, καὶ ἀπέθανον, *Addit autem* Hippocrates, *substilla sanguinis mala esse, tùm aliâs, tùm si aliquoties redeant. Nam quò sæpiùs natura irritatur, & irrita tamen inanisque ejus est conatus, eò pejus æger se habere solet.*

LX. *Sanguinis è naribus fluxus die septimo, nono, & decimo quarto febres utplurimùm solvit.* Hippocr. in Coacis.

Febres scil. acutas atque ardentes, quales sunt synochæ, & quæ in specie καῦσοι *appellantur. Criticus enim est ille fluxus: peccans materia educitur per* ξυμφέροντα χωρία, *convenientia loca, cessatque febrilis calor, & alia febris symptomata disparent. Idem tamen narium fluxus salutaris quoque est in phrenitide, angina, pleuritide, peripneumonia, phlegmone hepatis ac lienis;* Avicenna *eundem etiam probat in variolis & morbillis. Breviter, omnis sanguineus narium fluxus bonus est, qui fit cum alleviatione patientis. Signum quippe est, causam tolli, si non totaliter, saltem aliqua ex parte.*

LXI. *Superest CURATIO, quæ pro varietate causarum variat. Respiciendum autem hîc est I. ad morbum, unde fluor manat. II. ad sanguinem ipsum, qui effluit. III. ad symptomata, nimirùm ad facultatem retentricem & fluxum sanguinis*

62. Mor-

LXII. *Morbus vasorum, unde fluor prodit, est, sicuti suprà dictum, vel eorum ἀναστόμωσις, vel διαίρεσις, vel διάβρωσις, ἢ ἀνάβρωσις, vel διαπήδησις;*

LXIII. *Sanguis peccat aut in quantitate, cùm nimis abundat: aut in qualitate, quando vel calidior & acrior, vel tenuior & aquosior existit.*

LXIV. *Retentrix vasorum virtus aliquando adeò debilis est atque infirma, ut neque vasa claudere, neque sanguinem retinere valeat.*

LXV. *Fluxus quidem sanguinis symptoma tantùm est, sicut & infirmitas vasorum, ac propterea ambo neque curatione, neq; præservatione opus habet, cùm remotis causis ultrò desinant. Quia tamen fluxus nonnunquam vehementer urget, naturamq; causæ induit, ejusque, ut* Galenus *de omnibus in universum symptomatibus urgentioribus* lib. 12. meth. med. cap. 1. *monet, vel vires nimioperè prosternentis, vel novum morbum producentis, vel præsentem affectum foventis, idcircò ea cura illi debetur, quæ causis adhiberi consuevit.*

LXVI. *Quapropter, si αἱμοῤῥαγία facta sit per ἀναστόμωσιν, orificia vasorum claudenda sunt. Si per διαίρεσιν, vasa glutinanda. Si per διάβρωσιν, itidem consolidanda. Si per διαπήδησιν, condensanda. Perpetuò enim contraria contrariis opponenda.*

LXVII. *Si sanguis peccet in quantitate, minuendus. Si in qualitate acri, & calida, contemperandus & refrigerandus. Si in tenui & aquosa, incrassandus. In utroque etiam vitio purgandum, bilis & seri causa.*

LXVIII. *Si virtus retentrix debilis sit, roboranda venit.*

LXIX. *Fluxus ipse sanguinis coërcendus & compescendus, siquidem sit enormior, viresque deijciat, aut symptomaticus, nihil ægrum juvans, sed tantùm illum enervans.*

LXX. *Sinendus autem, si fuerit criticus, aut naturæ opus in sanis.*

LXXI. *Hæc est legitima & methodica* ἁιμοῤῥαγίας *curatio, quæ indicationibus nititur, nobisque juvantia præsidia palàm facit. Reliquum est, ut ad præsidiorum materias descendamus, & quib. remedijs dictis indicationibus satisfaciendum sit, significemus. Depromemus verò illas ex monumentis artis Antesignanorum,* Galeni *l. 3. de compos. med.* κ. τόπ. *c. ult.* Pauli *l. 3. c. 24.* Aëtij *tetr. 2. serm. 2. c. 94.* Tralliani *l. 3. c. 8.* Avicennæ *l. 3. Can. fen. 5. tract. 1. c. 9.* Mesuæ *l. 2. summ. 7. c. 2. &* Serapionis *tract. 2. cap. de sang. flux. è narib. ex quib. pleraque omnia, quæ ad pharmaciam spectant, superiorum ætatum Practici,* Gordonius, Valescus, Nicol. Florentinus, Guainerius, Gattinaria *&* Matth. de Gradib. *hauserunt.*

LXXII. *Vt autem simus breviores, nihil peculiariter dicemus de ijs remedijs, quæ vasorum oscula claudunt, quæ vasa consolidant, quæque eadem condensant: quoniam sub illis comprehenduntur, quæ fluxum sanguinis coërcent: cujus generis sunt adstringentia, refrigerantia & emplastica. Nil quoque in medium proferemus in specie de roborantibus retentricem virtutem, quoniam sub adstringentibus inaudiuntur. Considerabimus ea duntaxat, quæ fluori sanguinis medelam adferunt.*

LXXIII. *Adferunt autem primùm illa, quæ sanguinem divertunt, derivant & intercipiunt, ne ad nares accurrat. Deinde quæ fluxum ejus sistunt.*

LXXIV. Divertunt & à naribus avertunt *sequentia. Primùm* Venæ sectio κατ' ἴξιν *in humeraria brachij maturè instituta, priusquam vires deficiant: & quidem vicib. iteratis, brevi interposito tempore, ter quaterque in die: ut Naturæ via alia monstretur, eidemque illa paulatim assuescat: dummodò laborantis vires ita adhùc sint comparatæ, ut sanguinis detractionem tolerare valeant.*

Deinde Cucurbitulæ magnæ, *sine scarificatione hypochondriis affixæ, dextro scil. vel sinistro, aut etiam utrique, pro ut ex nare dextra, sinistra, vel utraq; sanguis fluxerit. Affixæ etiam cervici,*

vici, interſcapulio, & dorſo, cum ſcarificatione: itemque ſub mammis in ſexu fœminino.

Tertiò Apertio venarum hæmorrhoidalium, *præſertim ſi ſanguinis fluor lienis cauſa ſit obortus.*

Quartò Ligaturæ dolorificæ *brachiorum & pedum.*

Quintò Frictiones extremorum *deorſum factæ: & duriores quidem, ut partes inde rubeant, & ſanguis à capite avocetur.*

Sextò Sanguiſugarum *applicatio poſt aures.*

Septimò Lavacra calida *artuum inferiorum conſulunt multi: verùm ſuſpecta videntur propterea, quòd elatis ex aqua calente vaporibus, tùm partes cæteræ, tùm vel inprimis etiam caput incaleſcat, & ſanguis poſteà majori in quantitate erumpat.*

Octavò Purgantia, *ſi non ſolùm ſanguis abundet, ſed plethoræ etiam adjuncta ſit κακοχυμία, biliosa præſertim & ſeroſa. Ea enim & vacuant, & revellunt. Vſurpanda autem mitiora: v. g. Manna, Tamarindi, Myrobalani citrinæ & chebulæ, Rhabarbarum, Caſsia fiſtularis, Syrup. roſar. & violar. ſolut. ſimplex, Syrup. de cichor. cum rhabarb. Syrup. è florib. perſicor. Syr. è rhabarb: &c. In κακοχυμίᾳ vero phlegmatica Φλεγμαγωγὰ: utpote agaricum, myrobalani chebulæ, mel roſat. ſol. Syr. de agar. & diacnicu. In melancholica μελαναγωγὰ: nimirùm ſena, epythymum, myrobalani Indæ, decoct. & ſyr. è ſena. Suadent quidam Practici, aquam frigidam per intervalla in faciem ægri incogitantis conjiciendam eſſe, ut illo perterrefacto ſanguis ad interiora revocetur.*

LXXV. *Revulſionum præſidijs uſurpatis, ad ea accedendum remedia, quæ ſanguinis eruptionem ſiſtunt.*

LXXVI. *Sunt autem interna atque externa: manifeſta vel occulta qualitate agentia.* Manifeſta *ſanguinem compeſcunt, vel refrigerando, vel incraſſando, vel adſtringendo, vel infarciendo & obſtruendo, vel urendo.* Occulta, *vel narcotica, vel alia, quæ verbis exprimi non poteſt. Vtriusque generis recenſebimus plurima, ut in conſpectu Artis Studioſi habeant, quæ à Pragmaticis paſsim literarum monumentis ſunt conſignata.* 77. Ex-

LXXVII. Externa, *quæ aliàs* topica *vocantur, variis modis variisque partibus admoventur: v.g. naribus, fronti, faciei, temporibus, cervici, collo toti, axillis, hypochondriis, sub quibus hepar & lien comprehenduntur, testiculis, volis manuum, plantis pedum, carpis, & mammis in fœminis.*

LXXVIII. Intrinsecus *usurpantur refrigerantia, incrassantia & adstringentia: duo priora sanguinis gratia, qui refrigeratus & crassior factus ad motum fit pigrior atque ignavior. Posteriora verò vasorum causa, quorum orificia sunt claudenda.*

LXXIX. Sanguinem refrigerant *ex* aquis, *aq. lactucæ, violarum, solani, papaveris albi, papaveris rubri, sive erratici, nymphææ, sempervivi, alsines, endiviæ, omnium florum, roris Majalis &c.*

Ex Julepis, *jul. rosat. & violat.*

Ex Syrupis, *syr. violarum, syrup. papaverin. syr. nymphææ, syr. endiviæ, diacodium.*

Ex Conditis, *lactuca Hispan. condita, rad. cichorii conditæ.*

Ex Conservis, *conser. violar. cons. nymphææ.*

Ex hac materia & julepi, & electuaria confici solent.

LXXX. Vasa constringunt & occludunt ex Aquis, *aq. rosar. plantaginis, centinodiæ, hippuridis, bursæ pastoris, portulacæ, acetosæ, folior. quercus, tormentillæ, anserinæ, cydoniorum, cupular. glandium, fragorum, fragariæ, millefolii.*

Ex Syrupis, *syr. acetositat. citri, granator. acidor. ex succo limoniorum, auranciorum, acetosæ, berberum, ribium, uvæ immaturæ, sive agrestæ, cydoniorum, fragorum, syrup. portulac. rosar. siccar. rubi Idæi, corallinus, myrthinus.*

Ex Conservis, *Conser. acetosit. citri, acetosæ, rosar. rubrar. acetosellæ.*

Ex Conditis, *berberes condit. ribesia condit. cynosbat. condit. myrobalan. condit. pyra moschatell. condit. cydonia condit.*

Ex Trochiscis, *troch. de rosis, Ramich, de spodio, de terra sigillat. de carabe, de berberib. de camphora. Quæ materia similiter in julepos & electuaaria aptari potest.*

81. *Hisce*

LXXXI. *Hisce internis medicamentis adduntur*, quæ vi narcotica *sanguinis fluorem sedant*, *non tamen nisi summa urgente necessitate*, *nec nisi viribus adhuc valentibus assumenda. Talia sunt, Laudanum opiatum* Paracelsi, *Requies* Nicolai, *Philonium Persicum & Romanum*, *Opium ipsum*, Micleta Nic. *Ad interna ischæma*, *sed occulto modo agentia*, *referri quoque potest Sperniolæ* Crollij *compositum*, *quantitate avellanæ cum aqua plantaginis haustum. Ait enim*, *remedium esse ad quamvis sistendam* αἱμοῤῥαγίαν *efficacissimum.*

LXXXII. Extrinsecus *applicantur ex ordine quidem eorum*, *quæ manifestis operantur qualitatibus*, *nimirum refrigerando, incrassando, repercutiendo, adstringendo, infarciendo, urendo*, *sequentia*, *quæ partibus thesi 77. enumeratis adhibentur.*

Aquæ *jam propositæ, aut per se, aut cum succis & pulveribus mixtæ.*

Acetum *rosarum*, *papaveris errat. & rubi Idæi, cum spongia naribus oblatum. Vapor item naribus exceptus, qui exurgit ex aceto candenti lapidi molari infuso. Hoc enim remedio* Aëtius *laudem consecutus est non exiguam.*

Oxycratum, *sive Posca*, *quæ mixtura est ex aqua simpl. & aceto.*

Oxyrrhodinum, *quod compositio est ex olei rosat. partibus tribus, & quarta aceti. Additur à quibusdam etiam aq. Rosar.*

Succi *plantarum refrigerantium, adstringentium & incrassantium, ex quib. aquæ recensitæ fuerunt elicitæ. Item hypocisthidos & pruneolorum sylvestr. qui est Germanorum Acacia.*

Pulveres, *qui naribus insufflantur per cannulam.*

Turundæ, *quæ iisdem infiguntur.*

Frontalia, *quæ fronti temporibusque imponuntur, cum linteaminibus*, *spongia*, *xylo*, *stuppa.*

Epicarpia, *quæ carpis, sive brachialibus admoventur.*

Errhina, *sive nasalia, quæ naribus hauriuntur.*

Epithemata, *quæ hepati applicantur*, *aut testibus circumligantur.*

Embrochæ *ad suturam coronalem factæ.*

Emplastra & Cataplasmata *ex pulverib. farinis, aceto, aut oleis adstringentibus concinnata, frontique admota.*

Anacollemata, *h. e. talia remedia, quæ naso, fronti, aut cervici quasi agglutinantur.*

Fumi & vapores, *qui naribus excipiuntur.*

Periammata, *quæ collo appensa gestantur.*

LXXXIII. *Materia verò talium pharmacorum præter aquas, aceta, & succos jam dictos, sunt, pulvis rad. tormentill. rad. bistort. rad. pentaphyll. rad. consolid. major. baccar. myrthi, nuc. cupressi, rosar. rubrar. balaustior. malicorij, gallarum, croci Martis, sanguin. Dracon. boli Armen. Terr. sigillat. terræ Lemniæ, aloëpaticæ, thuris, myrrhæ, mastichis, succini, lithargyri, cornu cerv. usti, santali rubri, rubricæ fabrilis, farina volatilis, farina fabarum. farina lentium, farina triticea, farina amyli, gummi Arabic. gumm. Tragacanth. gypsum &c. qui pulveres cum ovi albumine, aut commemoratis succis & acetis mutari possunt in multas formulas.*

LXXXIV. *Caustica topica, sive actualiter, sive potentialiter urant, sanguinis quidem fluorem arcent, crustas, tanquam opercula, inducendo, at chalcitis, calx viva, vitriolum, æs & alumen ustum, colcothar: verùm cùm terribilia plerisque sint, præsertim ferramenta candentia, & etiam dolorifica, imò & propter vicinitatem oculorum & cerebri non satis tuta, rarò a Practicis adhibentur, nec nisi in casu deplorato. Huc accedit & ista ratio, quoniam crusta, quam induxerunt, sponte, aut voluntate nostra ablata, fluxus redire solet.*

LXXXV. Ex iis, quæ occulta qualitate sanguinem cohibent, *forisque applicantur, sunt, fungus ille orbicularis, quem ridiculè crepitum lupi, nostri barbitonsores* Bubenfist *appellant; lapis hæmatites, corallia rubra, & tinctura illorum, jaspis, cornalinus, magnes, usnea, sive muscus ille, qui cranijs hominum defunctorum innascitur, siccus, & pulverisatus, naribusq;*

ribusque inflatus, aut sindoni rubræ inditus, & de collo suspensus.

Stercus porcinum, aut asininum in nares inscio ægro intrusus: aut succus ex illo expressus & cum bolo Armena subactus.

Spongia in forti aceto macerata: pòst arefacta & in fictili cremata.

Cinis chartæ combustæ.

Bombax, sive Gossypium combustum.

Pili leporini, præsertim albi, ustione in cineres redacti.

Cinis asellorum, qui sub hydriis, seu vasis aquariis stabulantur.

Sanguis columbarum, perdicum, turdorum, & turturum, similiter igni in cineres conversus.

Lapis carpionum in ore detentus.

Succus urticæ majoris, porri, menthæ, ocymi majoris cum camphora.

Herba anagallidis maris, quæ phœnicei est coloris, in manibus gestata, ut & bellidis majoris.

Telæ aranearum mixtæ cum aliis.

Cochleæ cum domiciliis suis crematæ, & cum succo, aut aqua aliqua, aut cum ovi albumine mixtæ, & naribus, fronti, temporibusque adhibitæ.

Folia & cortex salicis, præcipuéque lanugo & flores naribus inserti: aut redacti in pollinem, & calamo in nares efflati.

Bufo palo transfixus, exiccatus, in pulverem tritus, linteolo, vel sindoni involutus, inque manu, donec incalescat, detentus.

Aqua ex spermate ranarum verno tempore destillata, & cum linteis admota fronti, temporibus, naribus. Miscetur & cum camphora & sacchSaro Saturni, colloque cum imbuto linteamine alligatur.

Semina cardui benedicti naso admota.

Testæ, sive putamina ovorum, in forti aceto macerata, donec mollescant, pòst siccata, & in pulverem redacta,

Radix Pæoniæ linguæ subdita.

Radix melanthij masticata, naribus inserta, & de collo suspensa.

Radix cichorij albi circa festum D. Jacobi *collecta, & dentibus contrita.*

LXXXVI. *Alia remedia, utpote verba, precationes & incantamenta carminum, quorum* Plinius l. 28. c. 2. *meminit, & aliquot illorum formulas* Nicolaus Florentinus serm. 3. tract. 7. c. 2. *proponit, silentio involvimus. Sunt enim partim superstitiosa, partim impia. Ideóque etiam* Plinius, *tametsi aliquid verbis & characteribus in medicatione morborum tribuere videatur, & carmina contra ambusta, aliaque ægritudinum genera extare perhibeat, ingentem tamen obstare verecundiam in tanta animorum varietate scribit, quo minùs illa divulgentur. Proin permittit, ut ijs, pro ut libitum cuique fuerit, opinetur.*

LXXXVII. *DIAETAM quod spectat (actum namque hactenùs de cheirurgicis & pharmaceuticis præsidiis) opera danda, ut laborans decumbat in conclavi nec calido nimis, nec etiam valdè frigido. Is enim fluxum sanguineum auget: hoc verò præcociter illum sistit. Prospiciendum illi de cibo refrigerante, adstringente & incrassante: propinandi potus itidem refrigerandi constringendique facultate præditi: à salsis, aromatizatis, acribusque ferculis abstinendum: vinum meracum vitandum: ὀλιγοφόρον, siquidem sit adultior, debilior, & vino assuetus, concedendum: aut hujus loco decocta, emulsiones & Julepi parandi: animo & corpore quiescendum: in dorsum reclinato capite versus posteriora minimè decumbendum, multóque minùs hac situatione corporis somnus capiendus. Metus enim est, ne sanguis retrocedat, & partim in gulam, partim verò in asperam arteriam & fistulas pulmonum defluat, hominemque suffocando è medio tollat.*

LXXXVIII. *Cibi convenientes sunt isti, brodia alterata, pulmenta ex amylo, hordeo, oryza, milio &c. confecta: gelatinæ, carnes gallinarum, caperum, agnorum, hœdorum, vitulorum, & ver-*

& vervecum, aceto, succo limonum, citriorum, auranciorum, granatorum acidorum, agresta condita: poma, pyra, pruna, cydonia & cerasia cocta: pisces saxatiles: denique & olera, utpote spinachia, beta, lactuca, endivia, portulaca, acetosa &c. Avicenna *scribit, cerebella gallinarum, multùm & sæpè comesta, singularem esse & & cibum, & medicinam in sanguinis fluore.*

LXXXIX. *Potus sit* vinum, *quale thesi* 87. *descriptum: aut rubellum, sed dilutum aqua.* Emulsio *amygdalar. dulc. & 4. sem. frig. major. cum decocto hordei, passular. flor. cordialium, glycyrrhiz. & sem. coriandri præparat.* Decoctum *ipsum per se, sine amygdalis, sumptum.* Julepi *ex aquis suprà enumeratis & syrupis acidulis confecti: quales præ cæteris sunt syr. acetos. citri, auranciorum, limonum, granator. acidor. acetosæ, acetosellæ, ribium, berberum. &c.* Aqua chalybeata, *itemque cum mastiche, aut ligno lentiscino cocta.* Decoctum *rad. tormentillæ, in quo conserva rosar. rubrar. antiqua dissoluta, posteà colatum.*

COROLLARIA.

I.

QUæ hæmorrhagia frequentior, eáne, quæ ex venis, an quæ ex arteriis contingit? *Rarior esse solet arteriarum. Etsi enim sanguis arteriosus calidior sit, spirituosior & subtilior venoso, tamen cùm arteriæ ob crassitiem, duritiem, & firmitatem substantiæ suæ, non tàm facilè aperiantur, rumpantur, erodantur, & vulnerentur, ac venæ, quarum tunica est tenuis, simplex, & mollis, idcircò fluxus arteriosi sanguinis spontaneus minùs frequens est, quàm venosi. Vid. de hac ratione* Galenum *in genere loquentem* lib. 3. de sympt. caus. cap. 2. *Secus se res habet, si membra interiora & exteriora à causa aliqua externa rumpantur,*

tur, dissecentur, perforentur, contundantur, aut erodantur. Tunc enim uterque sanguis effluit, quia uno eodemque tempore vasa venosi & arteriosi sanguinis continui solutionem patiuntur.

II.

Cur sanguis arteriosus ægriùs sistatur, quàm venosus? *Causæ sunt duæ. Una ex parte contenti sanguinis: altera ex parte continentis vasis. Nam sanguis arteriosus tenuis est, fervidus, spirituosus, exilitq; veluti cum saltu, ac ob id ægrè compescitur. Venosus contrario modo se habet, ac ob id sistitur faciliùs. Arteriæ, cùm sint in perpetuo motu diastoles & systoles, sitque tunica earum sicca & dura, propterea neque facilè clauduntur, neque promptè consolidantur. Citiùs contrà venæ, quæ quiescunt, & minùs siccæ sunt ac duræ.*

III.

Possitné sanguis naturali ex causa effluere per spiracula cutis, ut quasi sudor appareat sanguineus? *Potest: idque testatum fecit experientia, & rationes quoque sunt in promptu. Nam sudorem quendam serosum sanguineum, per poros cutis undiquaque erumpentem in Studioso quodam vidit* Guil. Rondeletius l. de dignosc. morb. c. 11. Fernelius *scribit* l. 6. παθολ. cap. 4. *se sanguinem ab extremis venis, quæ in cutem desinunt, multis è locis effusum observâsse.* Aristoteles l. 3. part. an. c. 5. *&* l. 3. hist. an. c. 19. *refert, aliquos interdum sanguineum sudâsse sudorem. Idem referunt* Theophrastus l. de sudorib. *ex sententia* Monæ *Medici, &* Galenus l. de util. respir. *qui tamen inter τὰ νόθα illius refertur.* Rationes *hujus excretionis dari possunt tres. I. est sanguinis tenuitas & aquositas, à debili calore genitus. II. Raritas & laxitas cutis, pororumq; ejus apertio. III. Facultatis retentricis venarum & hepatis infirmitas.*

IV.

Cur utplurimùm sanguis, qui exit per nares, subtilior sit puriorque eo, qui effluit per alia loca, ut per uterum, per venas sedis, per meatus urinæ &c.? *Quia qui ἄνω repit, levior*

levior esse tenetur, & consequenter etiam subtilior ac purior: Qui κάτω fertur, gravior est, & propterea crassior, impuriorque: qualis est melancholicus & phlegmaticus.

V.

Quam ob causam homini solummodò ex omni animantium numero sanguis è naribus fluat? *Causam dat* Aristoteles problem. 2. sect. 10. *eamque esse dicit magnitudinem & humiditatem cerebri humani. Tale enim plurimum excrementi serosi & aquei producit, quod posteà sanguini in venis permiscetur, eumque vitiat & tenuiorem reddit. Hinc venæ distentæ ἀναστόμωσιν patiuntur. Osculis autem earum adapertis, sanguis effluit. Brutis cerebrum longè minus est, minusque humidum: nec ita facilè vapores ascendentes excipit, ut humanum, cùm homo erectus incedat, bruta autem prona terram spectent.*

VI.

Num sanguinis è naribus profluvium pro symptomate in genere excretorum, an pro opere Naturæ habendum? *Symptoma est, si in principio statim affectus, aut ob retentricis infirmitatem sit obortum, nullo cum patientis levamine. Opus autem Naturæ est, tùm in sanis, tùm in ægris, si fiat ἐν καιρῷ, ut* Galenus in fine l. de diff. symptom. *loquitur, h. e. tempestivè. Ἐν καιρῷ autem fieri excretiones ab* eodem ibidem *dicuntur, si τὰ λυποῦντα, ea, quæ molesta sunt, excernantur: sique vacuatio facilè toleretur, & homo à molestia, qua premebatur, liberetur, vel saltem haud mediocriter levetur. Ejusmodi actiones idem* Galenus eodem in loco *singulari Naturæ providentia fieri dicit, & indicia esse scribit ejusdem roboris ac virtutis, à redundantia, qua veluti sarcina, premebatur, sese exonerare studentis.*

VII.

Nunquid hæmorrhagia mortem homini inferre queat? *Omninò, si sit immodica, & sisti nequeat. Causæ fuerunt allatæ thesi 2. Et* Aristoteles *subscribit* l. 5. hist. an. c. 19. *Si, inquit,*

multum

multum sanguinis effluat, anima deficit, h. e. leipothymia & syncope oboritur. Si nimiùm, vita interit. Periisse autem quosdam ex hæmorrhagia narium enormi, historicorum monumenta docent. Hoc enim affectionis genere Adrianum *Imperatorem,* Attilam *Hunnorum Regem, &* Alexandrum, *Basilij Macedonis filium, extinctum esse memorant. Offerunt se quoque exempla nostro tempore non pauca.*

VIII.

Quæ sint excretionis præter naturam differentiæ? Galenus l. de syptom. differ. c. ultimo *tres recenset. Nam quæ excernuntur, vel peccant substantia, vel qualitate, vel quantitate. Nos addere possumus quartam, quando excretio fit per loca insolita & naturæ inusitata.* Excretio substantiæ ratione *præter naturam dicitur dupliciter. I. quando corpora peregrina, animata & animæ expertia, quorum plurimas species* Schenckius l. 3. observat. 73. & seqq. *collegit, evacuantur. II. cùm res quæpiam, quæ ipsa quidem naturalis est, sed quæ retineri potiùs, quàm excerni debebat, exit: quo in numero sanguis est, si intempestivè expellatur.* Excretio ratione loci *præter naturam dicitur, cùm v. g. alvi fæces per os, urina per umbilicum, aut perinæum, menstruum per nares, os, mammas, aures, oculos &c. egreditur.* Excretio ratione qualitatis *præter naturam perhibetur, si excreta vel in primis, vel in secundis qualitatibus à naturali statu recesserunt.* Excretio ratione quantitatis *præter naturam judicatur, cùm contenta vel immodicè effluunt, vel parciùs prodeunt, vel rariùs, quàm deceat, evacuantur.*

FINIS.